

5. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text Заголовок з екрана.

6. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text

7. Справа Василя *Стуса*. Збірка документів з архіву колишнього С74 КДБ УРСР. / уклад. В. Кіпіані. Харків: Віват, 2021. 688 с.

8. Фрагмент інтерв'ю Володимира В'ятровича. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28140083.html> Заголовок з екрана.

ДЕЯКІ ЗАУВАЖЕННЯ ДО ЗАКОНОПРОЕКТІВ № 6368 І № 6369 ЩОДО МНОЖИННОГО ГРОМАДЯНСТВА

Зозуля О. І.

*доктор юридичних наук, доцент,
завідувач науковим сектором порівняльного конституційного
та муніципального права
Науково-дослідного інституту державного будівництва
та місцевого самоврядування
Національної академії правових наук України
м. Харків, Україна*

Питання множинного громадянства в Україні насамперед пов'язане з фактичною наявністю подвійного громадянства у значній кількості громадян України, активним наданням свого громадянства державою-агресором, існуванням значної української діаспори. В цьому контексті слід зауважити законопроекти від 02.12.2021 р. реєстр. № 6368 [1] і реєстр. № 6369 [2] (та альтернативні до них – від 09.12.2021 р. реєстр. № 6368-1 [3] і від 10.12.2021 р. реєстр. № 6369-1), спрямовані на формування однозначного ставлення держави до множинного громадянства та усунення існуючих прогалин і суперечностей Закону України «Про громадянство України» від 18.01.2001 р. № 2235-III. Саме тому в контексті вдосконалення інституту громадянства в Україні нами й вбачаються актуальними питання переваг і недоліків означених законопроектів.

Загалом названі законопроекти дещо уточнюють, лібералізують та осучаснюють чинне законодавство про громадянство. Так, позитивними новаціями законопроекту від 02.12.2021 р. реєстр. № 6368 є: запропонований механізм запобігання набуттю подвійного громадянства

України громадянами держав міграційного ризику; декларування громадянами України наявності іншого громадянства; спрощення порядку набуття громадянства України для осіб, які беруть участь в антитерористичній операції, проходять в Україні військову службу за контрактом, а також для громадян держави-агресора, які зазнали переслідувань через політичні мотиви, конкретизація таких політичних мотивів тощо. Альтернативний законопроект від 09.12.2021 р. реєстр. № 6368-1 фактично пропонує лише легалізацію в Україні множинного громадянства шляхом вилучення відповідних норм, залишаючи поза увагою вищевказані питання, врегульовані законопроектом від 02.12.2021 р. реєстр. № 6368.

Разом із тим, маємо висловити деякі пропозиції та зауваження до даних законопроектів, направлені на уточнення їх положень і усунення прогалин.

Як відомо, ст. 4 Конституції України проголошує принцип єдиного громадянства, зміст якого не розкривається на конституційному рівні й допускає різні трактування вченими, експертами, громадськими та політичними діячами. З огляду на це запропонованій законопроектами фактичній легалізації в Україні множинного громадянства, що матиме істотні соціально-політичні наслідки, має передувати одержання Висновку Конституційного Суду України щодо роз'яснення конституційного принципу єдиного громадянства.

Сутність громадянства, як правового інституту, полягає у двосторонньому юридичному зв'язку особи та держави, вираженому в їх взаємних правах і обов'язках. Істотну частину правового статусу громадянина складають його громадянські і політичні права. Передбачене законопроектом від 02.12.2021 р. реєстр. № 6369 обмеження у таких правах (перебувати на посадах публічної служби, бути членами політичних партій і виборчих комісій, офіційними спостерігачами на виборах та ін.) громадян України – біпатридів, які у відносинах з Україною розглядатимуться виключно як її громадяни, лише за ознакою громадянства (без реальних правопорушень з боку конкретного біпатрида) викривлюватиме правову природу інституту громадянства.

Хоча обмеження громадян України – біпатридів у відповідних правах дійсно обґрунтовано інтересами національної безпеки, воно може розглядатись як порушення принципу рівності конституційних прав і свобод громадян та їх рівності перед законом (ст. 24 Конституції України). Зокрема потребує роз'яснення Конституційного Суду України відповідність зазначених обмежень конституційній забороні встановлення привілеїв чи обмежень за «іншими ознаками». У даному контексті також маємо не погодитись із тим, що у законопроекті від 02.12.2021 р. реєстр. № 6369 згідно п. 6 його Пояснювальної записки [4] начебто

відсутні положення, що створюють підстави для дискримінації чи містять ризики вчинення корупційних правопорушень. Натомість, як прямо вказано у ч. 1 ст. 17 Європейської конвенції про громадянство від 06.11.1997 р. [5], громадяни держави, які мають інше громадянство, повинні мати на території держави, в якій вони проживають, «такі самі права та обов'язки, як і інші громадяни цієї держави».

Дискусійною постає запропонована законопроектом від 02.12.2021 р. реєстр. № 6369 заборона прийняття до органів Служби безпеки України особи, яка не тільки має, але й мала громадянство іноземної держави чи була особою без громадянства. Адже у такому випадку громадянин України, який вже не має жодного правового зв'язку з іншою державою, зазнаватиме безпідставних дискримінаційних обмежень від України – єдиної держави своєї громадянської приналежності. Так само потребує більшого пояснення те, які саме ризики для діяльності Служби безпеки України начебто може створювати прийняття до її органів громадянина України, який раніше був особою без громадянства чи недобровільно набув громадянства іншої держави (наприклад, за народженням).

Крім того, законопроектом від 02.12.2021 р. реєстр. № 6369 передбачено й заборону прийняття до органів Служби безпеки України особи, близькі родичі якої мають громадянство іноземної держави або є особами без громадянства за умови їх співпраці зі структурами іноземних держав, з терористичними організаціями чи окупаційними адміністраціями держави-агресора. По-перше, вбачається непослідовною прив'язка даної заборони до наявності у близьких родичів іноземного громадянства чи відсутності жодного громадянства. Адже у разі приналежності таких близьких родичів до громадянства України їх співпраця з терористичними чи іншими подібними організаціями формально не буде перешкоджати прийняттю особи до Служби безпеки України. А по-друге, заборона прийняття особи до Служби безпеки України через громадянство та дії її близьких родичів також може розглядатись як дискримінаційне обмеження прав такої особи та фактично як прояв її відповідальності без вини.

Не сприятиме реінтеграції української діаспори відсутність у законопроектах істотних спрощень для набуття її представниками громадянства України (зокрема збереження вимоги щодо постійного проживання в Україні) – як особами, чий батьки, бабусі чи дідусі ніколи не проживали на території України (наприклад, нащадками перших хвиль української еміграції), так і особами, які народилися в Україні після 1991 р., але вже змінили громадянство.

Відсутність особливого порядку набуття громадянства України для української діаспори (етнічних українців) та обмеження біпатридів у громадянських і політичних правах не сприятиме реалізації тези

Президента України, висловленій у його щорічному Посланні про внутрішнє і зовнішнє становище України 01.12.2021 р. [6], щодо набуття українською діаспорою українського громадянства, яке дозволить їм відчувати себе «рівними українцями».

Більшої законодавчої визначеності потребує така підстава втрати громадянства України як використання повнолітнім біпатридом на території України паспортного документа іноземця, наслідком чого є «створення загроз національній безпеці, національним інтересам України» (законопроект від 02.12.2021 р. реєстр. № 6368). Зокрема з метою забезпечення дотримання прав громадян, уникнення корупційних ризиків і недопущення зловживань даною підставою на законодавчому рівні мають бути вичерпно визначені ознаки та конкретні прояви «загроз національній безпеці», а також суб'єкти та порядок встановлення наявності таких загроз у діях біпатрида.

Враховуючи важливе соціально-політичне значення прийняття даних законопроектів, їх вплив на права громадян і національні інтереси, доцільним було би провести щодо них громадські антикорупційну та антидискримінаційну експертизи, а також широке обговорення за участі вчених, експертів та представників громадянського суспільства.

Таким чином, законопроекти від 02.12.2021 р. реєстр. № 6368 і реєстр. № 6369 спрямовані на усунення прогалин і суперечностей чинного законодавства з приводу множинного громадянства. Їх ухваленню має передувати роз'яснення Конституційним Судом України принципу єдиного громадянства та відповідності передбачених обмежень прав біпатридів принципу рівності конституційних прав громадян, забороні встановлення привілеїв чи обмежень. Заборона прийняття до органів Служби безпеки України особи не повинна бути пов'язана з наявністю у неї раніше громадянства іноземної держави, а питання спрощення набуття громадянства України представниками української діаспори потребує більшої проробки. Для недопущення зловживання підставами втрати громадянства України слід конкретизувати прояви загроз національній безпеці, суб'єктів і порядок встановлення ними наявності таких загроз у використанні повнолітнім біпатридом на території України паспортного документа іноземця.

Література:

1. Про внесення змін до Закону України «Про громадянство України» щодо підстав і порядку набуття та припинення громадянства України : проєкт Закону України від 02.12.2021 реєстр. № 6368. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=73322&pf35401=556585>.

2. Про запобігання та протидію загрозам національній безпеці України у сфері громадянства : проект Закону України від 02.12.2021 реєстр. № 6369. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=73323&pf35401=556593>.

3. Про внесення змін до Закону України «Про громадянство України» щодо підстав і порядку набуття та припинення громадянства України: проект Закону України від 09.12.2021 реєстр. № 6368-1. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=73394&pf35401=557071>.

4. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про запобігання та протидію загрозам національній безпеці України у сфері громадянства» від 01.12.2021. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=73323&pf35401=556658>.

5. Європейська конвенція про громадянство від 06.11.1997 № ETS N 166. *Офіційний вісник України*. 2010. № 56. Ст. 1917.

6. Виступ Президента Володимира Зеленського у Верховній Раді зі щорічним Посланням про внутрішнє і зовнішнє становище України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-volodimira-zelenskogo-u-verhovnij-radi-zi-71805>.

КВОТУВАННЯ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОГО ПАРИТЕТУ

Максимов О. М.

студент II курсу

*Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Науковий керівник: Грицай І. О.

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри загальноправових дисциплін

*Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Гендерна нерівність є однією з найпримітивніших і найдавніших форм нерівності. На жаль, це все ще є реальністю в більшості частин світу. У багатьох країнах жінки не мають рівного доступу до освіти, охорони здоров'я, безпеки, роботи або прийняття політичних рішень. Протягом останніх кількох десятиліть політика гендерної рівності все